

Trettioalet än en gång

Konjunkturuppgången i början av 1970-talet måste studeras med hänsyn till de strukturella betingelser, i politik, produktion och befolkning, som då var för handen. Det tidsobundna teori som Lars Jonung använder i Ekonomisk Debatt 4/79 missar viktiga orsaker till konjunkturuppgången, hävdar Anders Nilsson och Lars Pettersson. □

Naturligtvis drabbas även ett näringsliv "som laddat upp för en snabb och allmän expansion" av en internationell konjunkturnedgång. Själva förekomsten av en sådan i början av trettioalet behöver inte tolkas så, att den strukturella dynamiken var sekundär för vårt problem. Vi diskuterar ju varför den svenska ekonomin både drabbades mindre av och snabbare tog sig upp ur lågkonjunkturen än många andra ekonomier. Vi vidhåller att en exportekonomi försedd med råvaror och en produktionsutrustning av ett sådant slag, att man kan förse sina kunder med svåråtkomliga varor av hög prioritet, är mindre känslig för en internationell konjunkturuppgång än en ekonomi som inte har dessa fördelar. Framförallt underlättas uppgången.

Om sedan befolkningen i arbetsför, familjebildande ålder snabbt växer, och en ny teknik och organisation av mycket stort intresse för eventuella investerare just introducerats, underlättas uppgången ytterligare.

Politisk struktur

Våra resonemang kan naturligtvis betraktas som ett sätt "att stapla en massa strukturella trender på varandra ... och sedan säga, att de hade en effekt." Någon klar och utmejslad teori har vi i alla händelser inte för skeendet. Vi har fört fram en skiss, ett antal hypoteser, som

antyder att både den allmänna ekonomiska situationen i Sverige och utvecklingen av delvariabler som priser och penningmängd kan härledas ur helt andra processer än de Lars Jonung [1979] tar upp.

Något bättre fungerar kanske vår skiss, om den kombineras med ytterligare en hypotes, nämligen en rörande problemet varför folk i så hög grad bildar familj, skuldsätter sig, konsumerar och investerar, trots de "dåliga tiderna".

Vi menar då, att spektakulära politiska händelser som "kohandeln", ja överhuvudtaget tillkomsten av en regering som föreföll handlingskraftig och hade ett trovärdigt kristidsprogram, kunde skapa framtidstro i den speciella miljö, som det svenska samhället under trettioalet utgjorde. (Se Jörberg-Krantz, [1978].) Bönder och arbetare var organiserade i masspartier, och kunde mobiliseras och entusiasmeras kring kristidspolitikens innehåll.

Investering och konsumtion hölls uppe och det goda resultatet vad gäller BNP, prisutveckling och penningmängd kan förklaras utifrån den totala efterfrågans utveckling. Vare sig denna hypotes ses i sammanhang med de föregående eller för sig, är den, såvitt vi förstår, förenlig med data och bör tas på allvar i det fortsatta forskningsarbetet om trettioalet.

Internationella jämförelser

Vi håller med om att internationella jämförelser kan vara givande för kartläggningen av det relativa inflytandet av konjunktur- och strukturella faktorer. Vi föreslår Danmark och Finland som jämförelseobjekt. *Ceteris paribus*-antagandet blir då åtminstone något mindre heroiskt än vid jämförelsen med USA.

Vi tror förstås, att den jämförelsen kommer att stödja vår uppfattning. Danmark förde en valutapolitik som liknade Sveriges och utsattes för samma internationella konjunkturuppgång. Men Dan-

mark (som också lämnade guldmyntfoten 1931 och fick en undervärderad valuta) hade en exportsammansättning som missgynnades av den tilltagande protektionismen. Det danska jordbrukets produktionsvolym var i stort sett konstant efter 1933. I Sverige däremot samverkade exportens sammansättning med den internationella konjunkturuppgången och med valutapolitiken. Härigenom kunde exporten spela en viktig roll för uppsvinget – även på hemmamarknaden.

Wicksells norm – ett tillrättaliggande

Vi sammanblandar inte Wicksells norm med Milton Friedmans rekommendationer. Möjligen kan det betraktas som en smula slarvigt att påstå att "Accepterandet av Wicksells norm innebar, att penningmängden skulle hållas konstant . . ." [Nilsson-Pettersson 1979] eftersom stabil penningmängd antas ge prisstabilitet endast under vissa förutsättningar. Inte heller gjorde vi någon poäng av att riksbanken inte följde penningmängdens utveckling. Däremot ifrågasatte vi, om inte Jonung läst in alltför mycken prisstabiliseringsvilja i sina källor.

Både vi och Jonung vet att Wicksell inte i första hand var intresserad av penningmängden. Däremot ansåg han att man genom att manipulera med olika slags räntor kunde påverka penningmängden och därmed prisnivån. Det är, då en smula oegentligt att använda termen "Wicksells norm" för en prisstabiliseringspolitik där framförallt "... växelkursförändringar, lån till bankerna och köp av valutor och obligationer på ett avgörande sätt styrde utvecklingen av penningmängden." [Jonung, 1979.]

Nu har emellertid Jonung myntat termen, och vi har accepterat den och, såvitt vi kan se, använt den i samma betydelse. Jonung, som gärna bortser från att riksbanken inte förde någon räntepolitik enligt Wicksells märke, omvandlar alltså själv Wicksells norm till en allmänt hållen kvantitetsteoretisk regel: "Enligt Wicksells analys uppnår man prisstabilitet när penningmängden är konstant, fallande prisnivå när penningmängden minskar

och stigande priser när penningmängden ökar, allt annat oförändrat." [Jonung 1977.]

Det långa och det korta perspektivet

I sitt svar definierar Jonung ekonomernas uppgift som, att finna "samband som i största möjliga utsträckning är oberoende av valet av tidsperiod och institutionella förhållanden". Den monetaristiska varianten av den allmänna konjunkturmodellen får betraktas som ett sådant samband. Det är relativt okomplicerat att applicera den på en lång period, eftersom man då inte behöver ta någon egentlig hänsyn till trendutvecklingen. Däremot kvarstår problemet att rensa för trenden och särskilja det konjunkturrella förloppet när den enskilda konjunkturcykeln ska studeras.

Men Jonung har, utifrån sin modell, oberoende av tid och rum, kommit med kategoriska generaliseringar (inte bara en första approximation) om en speciell konjunkturcykel under en period när tid och rum gjorde sig påmind i högsta grad. Trettiotalet kännetecknas bl.a. av institutionella förändringar och av förekomsten av en tydlig strukturgräns.

Dessutom har han underlåtit att justera för den strukturellt bestämda trenden – eller "långa vågen" – under en period när denna samvarierade med konjunkturrens uppgångsfas. På detta sätt har han lyckats sälla bort viktiga orsaksfaktorer redan vid "en första approximation".

Vi anser, att ett studium av politisk, produktions- och befolkningsstruktur bör ligga till grund för analysen av en enskild konjunkturcykel. Samband kan då inte lika lätt tolkas som orsakssamband, när sedan den "av tid och rum oberoende" teorin appliceras.

*Anders Nilsson och Lars Pettersson**

* Författarna är doktorander i ekonomisk historia vid Lunds universitet.

Referenser

Jonung, L., [1977], "Knut Wicksells prisstabiliseringsnorm och penningpolitiken på 1930-talet",

Herin, J. och Werin, L., (red.), *Ekonomisk debatt och ekonomisk politik*, Lund
– [1979], "Konjunkturteorin och 30-talskrisen"
Ekonomisk Debatt, årg 7, nr 4
Jörberg, L. & Krantz O., [1978], "Ekonomisk och

social politik i Sverige 1850–1939". *Meddelande från Ekonomisk-historiska institution, Lunds universitet*, nr 4
Nilsson, A. & Pettersson, L., [1979], "Nya myter om 1930-talet", *Ekonomisk Debatt*, årg 7, nr 2